301678 - İslam Şeriatının, İnsanın İhtiyaç Duyduğu Her Konuyu Kapsaması

Soru

İslam şeriatı; siyasi, sosyal ve ekonomik konuların her birine, detaylarıyla birlikte çözümler içeriyor mu? Peki İslam şeriatında bulunmayan bir konu ortaya çıkarsa hangi kaynağa göre çözülecek?

Detaylı cevap

Allah’a hamd olsun.

Birincisi:

Yüce Allah’ın kullarına indirdiği şeriat; insanların inançlarında, ibadetlerinde ve davranışlarında ihtiyaç duydukları her şeyi bünyesinde barındırmaktadır. Çünkü bu, son Peygamber Sallallahu Aleyhi Vesellem’le tüm insanlara gönderilen son şeriattır. Ondan sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir, hatta İsa Aleyhisselam bile ahir zamanda indiğinde onun şeriatıyla hükmedecektir.

Kim Kur'an'ı okuyup düşünür, sünnete ve fıkıh kitaplarına bakarsa; bunu kesin olarak bilir.

Şeriattaki hükümler, Kur’an veya Sünnet’te nas olarak geçer. Bunlar, asıl hükümler kapsamına girer.

Kur’an ve Sünnet’te nas olarak geçmeyen konuların hükmü ise; sahabelerin eserleri, konusunda nas bulunan hükümlerin üzerine kıyas, İstishab, Mesalih el Mursele ve Sed el Zerai.

Bu nedenle Yüce Allah şöyle dedi:

“Size Kitab’ı (Kur’an’ı) hak olarak indiren O iken ben Allah’tan başka bir hakem mi arayacağım?” (de). Kendilerine kitap verdiklerimiz de onun, Rabbin katından hak olarak indirilmiş olduğunu bilirler. O hâlde, sakın şüphecilerden olma. (En’am 114)

Başka bir ayette:

Sana bu kitabı; her şey için bir açıklama, doğru yolu gösteren bir rehber, bir rahmet ve Müslümanlar için bir müjde olarak indirdik.” (Nahl 89)

Hadiste şöyle rivayet edildi:

“Cennete götürecek bir amel yoktur ki ben size ondan haber vermemiş olayım, aynı şekilde cehenneme götürecek bir amel yoktur ki ben sizi ondan alıkoymayayım. Hiç kimse rızkın geç gelmesinden endişe etmesin, zira Cebrail içime şöyle seslendi: Hiçbir nefis rızkını tastamam almadıkça ölmez. Öyleyse Allah'tan sakının da rızkınızı güzel ve meşru yollardan arayın. Şayet birinizin rızkı gecikirse Allah’ın masiyetinde aramasın. Allah’ın fazlı, masiyetle elde edilmez. (İbn Ebi Şeybe, el Musannaf 34332, Hâkim mustedrek 5/2, Elbani 1700)

Şeyh İbn Useymin Rahimehullah şöyle dedi:

Şer’i hükümler iki kısma ayrılır:

Bir kısmı için şeriatta konuya özel nas indirilmiştir: “Ölmüş hayvan, kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına boğazlanan, (henüz canı çıkmamış iken) kestikleriniz hariç; boğulmuş, darbe sonucu ölmüş, yüksekten düşerek ölmüş, boynuzlanarak ölmüş ve yırtıcı hayvan tarafından parçalanmış hayvanlar ile dikili taşlar üzerinde boğazlanan hayvanlar, bir de fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı.” (Maide 3)

Ayrıca şu ayette belirtilmiştir:

“ Bunların dışında kalanlar ise, iffetli yaşamak ve zina etmemek şartıyla mallarınızla (mehirlerini verip) istemeniz size helâl kılındı.” (Nisa 24)

Bu konuda örnekler çoktur.

Diğer kısım için ise her konuya açık olarak nas bulunmaz. Fakat genel kurallar çerçevesinde genel şer’i deliller altında ele alınır. Her ne kadar Şeriat her konuyu kapsamış olsa da her konuya özel bir nas indirmesi mümkün değildir. Bu durumda ancak bineklerin taşıyacağı kadar büyük kitaplar oluşurdu.

Allah’ın kendilerine derin ilim nimeti verdiği birtakım alimler, alt ve detay hükümleri asıl ve temel hükümlerine ilhak etmesine muvaffak olmuşlardır. Örnek: “Kendine ve başkasına zarar verme!” hadisi, zararla ilişkili binlerce konuyu kapsamaktadır. Böylece, binlerce konu için binlerce nas indirilmesine gerek kalmamıştır. Alimler bu hadis ve anlamında hadisler ışığında binlerce konuya hüküm bulmuşlardır.

Mesela: Müminlerin Emiri Ömer bin El-Hattab r.a’nın hilafeti sırasında iki adam arasında bir anlaşmazlık çıkar. Birinin iki arazisi vardı, diğerinin arazisi de iki arazinin arasındaydı. Bunun üzerine iki arazinin sahibi suyun bir arazisinden diğer arazisine akmasını istedi ancak bir arazi sahibi bunu reddederek şöyle dedi: “Su benim arazimde akamaz.” Bu yüzden konu müminlerin emirine iletildi. Ömer bin Hattab r.a bunun üzerine arazisine zorla su akıtılmasını emretti ve şöyle dedi: “Senin karnın veya sırtın üzerinden geçse bile araziye su akıtılacaktır. Çünkü suyun arazisinden geçmesine izin vermeyen bu komşu sadece komşusuna zarar vermek istemiştir, aksi takdirde sulama her iki tarafın çıkarınadır.” (Liqa' al-Bab al-Maftuh'dan 122/18)

Bahsettiğimiz ayetlerden, Kur'an'ın tek başına insanın ihtiyaç duyduğu her şeyin açıklamasını içerdiği anlaşılmaktadır. Ancak alimlere göre bunun iki yönü vardır:

1-Kur'an; sünnet, icma’, ve kıyasın sağlam delil teşkil ettiğini belirtir. Bu nedenle bu delillerle ispat edilen her şeye Kur'an’ın işaret ettiği söylenebilir.

2-Kur'an'ın kendisi, bazı konularda asıl beraati koruyarak bile bir şekilde bunun açıklamasını içerir.

Burada amaç Kur'an'ın hükümleri kapsadığını ispat etmek değil, şeriatın muteber kaynaklarıyla hükümleri kapsadığını göstermek olsa da, birinci hususun fıkıh cumhurunun görüşü olduğunu belirtikten sonra İmam el Razi ikinci hususu savunmuştur.

El Razi Rahimehullah şöyle dedi: Bu kitabın temel ve branş ilimlerinin tamamını kapsamadığını iddiasına gelince şöyle cevap veririz: Temel ilimlerin tamamı, içinde mevcuttur. Çünkü onda asıl deliller, en güzel ve açık şekilde zikredilmiştir.

Mezhepler, rivayetler ve sözlerin detaylarına gelince; bunlara gerek yoktur.

İlim dallarının ayrıntılarına gelince diyoruz ki burada alimlerin iki görüşü vardır:

1- Kur'an'ın icma, tek kişi rivayeti ve kıyasın şeriat hukukunda delil olduğuna işaret ettiğini, dolayısıyla bu üç esastan birinin işaret ettiği her şeyin aslında Kur'an'da mevcut olduğunu söylediler.

El Vahidi bu anlam için üç örnek vermiştir:

Birinci örnek: İbn Mesud r.a şöyle derdi: Allah'ın, kitabında lanet ettiğine ben neden lanet etmeyeyim? Yani "Saç ekleyene, ekletene, dövme yapan ve yaptırana lanet edilmiştir." Bir rivayete göre bir kadın Kur'an'ın tümünü okur ve ona gelir, şöyle der: Ey İbn Um Abd! Dün gece Kur'an'ı baştan sona kadar okudum fakat saç ekleyene ve dövme yaptırana lanet olduğunu görmedim. O da: "Şayet Kur'an'ı okumuş olsaydın, bulurdun." Dedi. "Yüce Allah şöyle demiştir: "Peygamberin size verdiğini alın." Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem'in bize verdiği hususlardan biri de "Nebi Sallallahu Aleyhi Vesellem'in saç ekleyene, ekletene, dövme yapana ve yaptırana lanet ettiğidir.""

Bu anlamı Kur'an-ı Kerim'de daha açık bulmak mümkündür. Nitekim yüce Allah şöyle demiştir: "Onlar, Allah'ı bırakıp ancak dişilere tapıyorlar. Hâlbuki (aslında) azgın bir şeytana tapmaktadırlar. Allah, o şeytana lânet etti ve o da, "Andolsun ki senin kullarından elbette belirli bir pay alacağım" dedi." (Nisa 117-118) Yüce Allah şeytana lanet ettikten sonra şeytanın yaptığı kötü davranışları saymıştır. Bunlardan biri de Allah'ın yarattığı fıtratı değiştirmektir: "Onları mutlaka saptıracağım, mutlaka onları kuruntulara sokacağım ve onlara emredeceğim de (putlara adak için) hayvanların kulaklarını yaracaklar. Yine onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler." Kim Allah'ı bırakıp da şeytanı dost edinirse, şüphesiz o apaçık bir hüsrana düşmüştür." (Nisa 118)

Bu ayetten açıkça anlaşılan anlama göre yaratılışı değiştirmek, laneti gerektirir.

İkinci örnek:

İmam Şafii bir gün Mescid-i Haram'da otururken şöyle der: "Bana soracağınız her şeyin cevabını Kur'an'dan vereceğim." Bir adam: "İhramlı bir kimsenin arıyı öldürmesine ne dersin?" deyince

İmam Şafii: “Onun bir şey yapması gerekmez.” Adam: “Bu Kur’an’ın neresinde yazar?” "Yüce Allah şöyle dedi: “Peygamberin size verdiğini alın.” Bir hadiste ise: “Benim sünnetime ve benden sonra raşid halifelerin sünnetine uyun.”" Daha sonra Ömer r.a’nın şöyle dediğini aktardı: “İhramda bulunan kimse arıyı öldürebilir.”

El Vahidi şöyle dedi: Allah’ın kitabından cevap vermiş ve üç derece ile istinbat yapmıştır.

Burada şunu derim: Müslümanların malında asıl olan ismettir. Bir ayette: “Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır.” (Bakara 286) ve başka bir ayette: “ve sizden sahip olduğunuz bütün varlıkları (kendi davası uğrunda feda etmenizi) istemez.” (Muhammed 36) denmiştir.

“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helâk etmeyin. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir.” (Nisa 29)

Yüce Allah, ticaret dışında insanların mallarını yemeyi yasaklamıştır. Ticaret dışındaki varlıklar, asıl hüküm olan haramlık esasına bağlıdır. Bu bilgi ihramda bulunan bir kişinin arıyı öldürmesinden dolayı bir şeyin yapmasına gerek olmadığını gösterir.

Üçüncü örnek:

El Vahidi şöyle dedi:

Zina eden kişi kıssasıyla ilgili rivayette, zina edenin babası: “Ey Allah’ın peygamberi! Aramızda Allah’ın kitabıyla hükmet!” der. Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem: “Benim canım onun elinde olan Allah’a yemin ederim ki sizin aranızda Allah’ın kitabıyla hükmedeceğim.” Daha sonra bekar ve hizmetçi olarak çalışan kişiye zinadan dolayı yüz değnek vurulması ve bir sene boyunca sürgün edilmesine hüküm verdi. Evli kadının ise zinayı itiraf ettiği takdirde recm (taşlarla dövülmesi) edilmesine hüküm verdi.

El Vahidi şöyle dedi: Yüz değnek vurulması ve bir sene sürgüne gönderilmesi Kur’an’da yoktur. Ancak bu, şu anlama gelir: Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem’in hükmü, Kur’an’ın hükmü

sayılır.

Şüphesiz yüce Allah kitabında şöyle buyurmuştur:

“(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur’an’ı indirdik.” (Nahl 44)

Nebi Sallallahu Aleyhi Vesellem’in açıkladığı her şey bu ayetin kapsamına girer. Bu örneklerde görüldüğü gibi icma’ hüccet ve delildir. Bir kişinin haberi hüccet ve delildir. Kıyas hüccet ve delildir. Bu üç yol ile sabit olan hüküm Kur’an ile sabit olmuş demektir. Bu nedenle yüce Allah şöyle demiştir: “Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.” (Enam 38)

Bu konuyu fıkıh alimleri bu şekilde savunmuştur.

2-Kur’an’da tüm hükümler açıklamıştır.

Asıl olan yükümlülük hususunda zimmetin beri olmasıdır. Zimmetin bir yükümlülükle meşgul olması da bağımsız bir delil gerektirir. Yükümlülüğün varid olmadığı detaylarda nas olması imkansızdır. Zira yükümlülüğün varid olmadığı detaylar sınırsızdır. Sınırsız bir hususta nasların olması imkansızdır. Bilakis naslar ancak belirli konular için meşru olur.

Örnek:

Allah’ın kullarına yüklediği bin yükümlülük olup bunları Kur’an’da zikretmiştir. Bunların kullara iletilmesi için Muhammed Sallallahu Aleyhi Vesellem’e emretmiş ve sonra şöyle demiştir: “Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.” (Enam 38)

Bunun anlamı şöyle olurdu: Söz konusu bin yükümlülükten başka bir yükümlülük yoktur. Daha sonra başka bir ayet gelmektedir: “Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim.” (Maide 3)

“Gaybın anahtarları yalnızca O’nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah’ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz’da) olmasın.” (En’am 59)

Bu da bu görüşte olanların görüşü olup bu konudaki araştırma, Usul el Fıkh alimlerinin alanıdır. (Tefsir el Razi 12/527-528)

Uyarı:

"Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık." (Enam 38) ayetinden maksat Levh-i Mahfuzdur. Yüce Allah bu kitapta yaratılanlarla ilgili her detayı yazmıştır. Bu ifade Abdullah b. Abbas r.a'dan rivayet edilmiştir.

Ancak "Sana bu kitabı; her şey için bir açıklama, doğru yolu gösteren bir rehber, bir rahmet ve Müslümanlar için bir müjde olarak indirdik." (Nahl 89) ayeti, diğer ayeti delil getirmemize gerek bırakmamaktadır.

Daha detaylı bilgi için (Tefsir b. Cerir (9/234), Tefsir İbn Kesir (3/253), El-Saadi s. 255).

İkincisi:

Tıp, ekonomi, suni tohumlama, genetik mühendisliği, dijital para konuları gibi Kur'an ve sünnette bahsi geçmeyen ve açıklanmayan yeni olaylar meydana geldiğinde ilim ehli; kıyas, çıkarım yoluyla, genel kuralları uygulayarak ve şeriatın amaçlarını dikkate alarak onu hükmünü belirtirler.

Konu ne olursa olsun, rivayet edilen bir delilin bulunmaması halinde, temel prensip olan mübah veya haram hükmüne dayansa da alimlerin İslam şeriatına göre hüküm vermeleri mümkündür. Şüphesiz İslam şeriatında hükmü olmayan bir konu yoktur. Daha fazla bilgi için Tefsir Edva el Beyan, el Şanqiti'nin "Gerçekten bu Kur'an en doğru olan yola götürür..." (İsra 9-) ayetiyle ilgili tefsirine bakınız.

İslam şeriatı, insanları yaşam alanlarında ihtiyaç duyacakları her konuya yeterlidir. Çünkü İslam son din ve son şeriattır. Yüce Allah şöyle dedi: "Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim." (Maide 3)

En iyisini Allah bilir.